

Bracia Błoch, czyli nie tylko o tenisie w Toruniu

Wybór tematu w tym momencie dziejów świata sportowego podyktowany jest wielkim tenisowym zwycięstwem Igi Świątek. Nie jestem wielką fanką sportów wyczynowych wszelkich dyscyplin, ale jako miłośniczka dawnej codzienności przekładam i tę dziedzinę życia na... historię. **Historię Torunia i torunian** oczywiście.

Opresja damska tenisowa

Panie uprawiające tenis pod koniec XIX w. nosić musiały suknie długie do kostek, o gorsecie nie wspominając. Uczennice od gorsetu podczas gimnastyki w szkole uwolnił pruski minister oświaty dopiero w 1908 roku: gorset niedozwolony! – zalecane: bluzka z materiału do prania i „spódnicowe” spodnie z szewiotu.

W latach 20. XX w. damski ubiór sportowy zmodernizowano i dostosowano do „wymogów higienicznych”: dopuszczalna była teraz *sukienka krótka do kolan, bez rękawów i z odsłoniętą szyją, jak najlżejsza i jak najbardziej przewiewna (...), pończochy – po sportowemu zwinięte poniżej kolan, na głowie daszek* (1929). Kolejna rewolucja to zamiana sukien na długie spodnie oraz pończoch na skarpety, obowiązkowo zwinięte przy kostce. Wreszcie na korty wkroczyły tzw. *shorty*, czyli krótkie spodnie, choć nie przez wszystkie sportsmenki akceptowane, także ze względu na... moralność. Strój sportowy podlegał bowiem nie tylko modzie... Takie oto wytyczne sformułowała Św. Kongregacja Koncyljum w instrukcji *PRZECIW NIESKROMNEJ MODZIE KOBIECEJ – o skutecznem jej zwalczaniu*, w 1930 roku (!), na podstawie wytycznych papieża Piusa XI. Czytamy m.in.: *Rodzice niechaj nie pozwalają córkom na publiczne ćwiczenia i występy gimnastyczne, a jeżeli byłyby do tego zmuszane, niechaj starają się, by były ubrane przyzwoicie; niech nie pozwalają nigdy, by miały się ubrać w kostjумы nieprzyzwoite.*

BRACIA BŁOCH — TORUŃ

DZIAŁ DEKORACJI WNETRZA

Specjalnie pielęgnowany dział dekoracji wnętrza. Przytulne mieszkanie, urządzone gustownie i z smakiem, jest odznaką kultury.

Korzystne ceny, porada fachowa, własna szwalnia i dekorator, oto atuty naszej firmy. Liczne podziękowania klientów z sfer towarzyskich, przekonywują nas, że droga przez nas obrana zadowala klienta, dając nam tym samym możliwość dalszego udoskonalenia się.

FIRANKI z metra piękne modne wzory
2,25 1,80 1,65 1,25 0,95 0,85

FIRANKI nowoczesne z metra 300 cm.
Wzory od pajęczko-cienkich do grubych modn. siatek
12,— 9,50 8,60 7,80 5,30 4,90

STORY-KRZYŻAKI walcowe i siatkowe
W specjalnie dobrym guście, ręczna praca
54,- 42,- 36,- 26,- 24,- 22,-

FIRANKI 3 - częściowe, modne wzory
Dobre gatunki 16,50 14,50 12,50 11,50 9,50

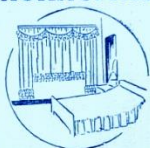
BRACIA BŁOCH — TORUŃ

DEKORACJA TORUŃSKA T. A. — TORUŃ

BRACIA BŁOCH — TORUŃ

MATERIAŁY DEKORACYJNE

Szale i lambrekiny w pięknych kolorach są koniecznym uzupełnieniem modnych firanek - siatek. Nasze materiały dekoracyjne są farbowane wyłącznie kolorami **Indanthren**. Mamy przeto możliwość gwarantowania klientowi maximum zadowolenia, przyczem ceny mimo tych zalet, są bardzo niskie.

MATERIAŁY MEBLOWE

na tapczany, fotele i modne kluby
22,50 16,50 13,50 12,50 10,50 8,50

Dywan

WYŁĄCZNA REPREZENTACJA I SKŁAD KONSYGNACYJNY
Warsz. Fabryki Dywanów
stałe na składzie gatunki
B. JADAD - BASRA - MESZED - ARDEBIL - TOURNAY
Ręczne dywany na zamówienie. — Bogaty wybór.

Dla Przewielebnego Duchowieństwa specj.
WZORY KOŚCIELNE

Ponadto polecamy:
CHODNIKI — PASMANTERIE
KOŁDRY WATOWANE — PIERZE
PUCH — INLETY — PŁOTNA

BRACIA BŁOCH — TORUŃ

Ekspozycja Mińska w Toruniu
XXXIX, 610

NAJWIĘKSZY

polsko-chrześcijański

DOM HANDLOWY TORUNIA

BRACIA BŁOCH

TORUŃ - UL. SZEROKA 11

ZAPRASZA

na otwarcie sezonu

JESIENNO - ZIMOWEGO

DRUK BEZADRESOWY — OPL. GOTÓWKĄ

U kogo ubierać się (przyzwoicie) mieli uprawiający sport torunianki i torunianie? Za najlepszy sklep tej branży i największy dom sportowy zachodniej Polski uchodził magazyn **Bracia Błoch** przy ul. św. Katarzyny 5, później przy ul. Szerokiej 11, z filiami w Poznaniu i Bydgoszczy. Obok oferty sportowej, były artykuły dla skautów i dla wojskowych. Sklep oferował: sprzęt i ubiory do **tenisa**, sprzęt do boksu, ping-ponga, szermierki, piłki nożnej, oszczepy, dyski, płotki, tyczki bambusowe, majteczki kąpielowe, korkowe i gumowe pasy kąpielowe, łyżwy, sanki, narty, także nagrody, żetony, dyplomy, a nawet zabawki dziecięce.

Błochów początki

Firmę założył Jan Błoch w **1894** roku w Essen, po odbyciu nauki w Czechosłowacji, Bawarii i Holandii. Choć początki były trudne z powodu braku kapitału i słabej znajomości języka niemieckiego, już w roku 1901 jego firma pn. Dom Towarowy Pod Białym Orłem uchodziła za największe polskie prywatne przedsiębiorstwo w Nadrenii (Bochum). Pracował też jako *szermierz ruchu narodowego na obczyźnie*: wydał elementarz polski, urządzał zabawy gwiazdkowe itd. Za działalność narodową był kilkakrotnie karany przez władze niemieckie. Do Polski powrócił w 1919 roku, w Toruniu wykupił skład z rąk niemieckich i powierzył synom — trafili na dobrą koniunkturę.

Błochów sukcesy i ciąg dalszy

W 1924 roku sprowadzano z zagranicy prawie 100% artykułów sportowych, a w 1930 roku – już tylko około 10%! Niemała w tym zasługa firmy Sport-Błoch, która zdobyła taką renomę, że zlecano jej urządzenie ogródków jordanowskich (place ćwiczeń dla dzieci) i sal gimnastycznych w całej Polsce. Błochowie lubili nowości: sprowadzili duńskie **kajaki składane** (1925), które po złożeniu mieściły się w plecaku! Bracia zapoczątkowali w mieście nowy sport – **jazdę na nartach wodnych** (1926).

Franciszek Błoch był nie tylko kupcem, ale i sportowcem: delegatem Polskiego Związku Pływackiego na miasto Toruń, współorganizował bezpłatne kursy nauki pływania, wraz z Klubem Wioślarskim i TKS.

Od 1935 roku, po przeprowadzce do nowego lokalu przy ul. Szerokiej 11, panowie prowadzili największy polsko-chrześcijański dom handlowy Torunia

(wcześniej był tu Dom Konfekcyjny Zygmunt Orcholski). Obejmował działy: konfekcji damskiej, męskiej, wyposażenia wnętrz. Na parterze – artykuły męskie, kapelusze, bielizna męska, pulowery, bielizna damska, pończochy, apaszkę, rękawiczki; na I piętrze – płaszcze damskie, komplety wiosenne, ubrania i płaszcze męskie (*przeszło 300 ubrań stale na składzie*); II piętro – dywany, kapy, firanki, chodniki, materiały męskie, kołdry watowane, pasmanteria. Z oferty sportowej: **rakiety tenisowe**, różne artykuły dla sportowców, kajaki, namioty, przybory do turystyki wodnej, płótna żaglowe i okucia żeglarskie. Dla dobra klientów nie zamykali składu w czasie przerwy obiadowej.

... i ponieważ było zamknięte, musiałem iść do konkurencji, w dodatku bardzo zareklamowanej, gdzie kupiłam piłki tenisowe które w grze okazały się zupełnie nie do użytku. Takie i ten podobne uwagi słyszeliśmy często i dlatego postanowiliśmy

z dniem 1. maja 29.

nie zamykać naszych składnic podczas przerwy obiadowej. Składy nasze w Toruniu i w Poznaniu będą wobec tego bez przerwy otwarte od godziny 8-mej do 18-tej.

SPORT-BŁOCH

Toruń Katarzyny 5. | **Poznań** St. Rynek 56 i 65

Największy Dom Sportowy Zachodn. Ziem Polski.

d-7059

W 1937 roku właściciele poszerzyli lokal i donosili: *jesteśmy dzisiaj największym polskim domem konfekcji męskiej, damskiej i dziecięcej* (ul. Szeroka 11, ul. Mostowa 40, ul. Podmurna 39); powstał nowy dział – futra damskie. Bogata była oferta dla uczniów, nie tylko sportowa, to mundurki, płaszcze o kroju oficerskim, koszule i krawaty szkolne, pończochy dla uczniów i uczennic, ubranka treningowe i gimnastyczne, pantofle gimnastyczne – brezentowe, skórzane, wywrotki ręcznie szyte, trampki Szweikerta, mundury Przysposobienia Wojskowego, fartuchy szkolne – kłotowe, z wełnianej alpagi.

SÓBOTA, NIT ZIELA, DNIA 23-24 STYCZNIA 1937 R.

Na otwarcie naszego rozszerzonego lokalu

UWAGA!

Z powodu ciepłej zimy udało się nam zaopatrzyć jeszcze przed mrozami większą partię **plaszczy zimowych** po niesłychanie niskich cenach

Najnowsze modele i najniższe ceny!

Płaszcze damskie

Płaszcz sport, kołnierz Nutriety od 29,50
 Płaszcz granatowy kołnierz oryg. zprany pop. od 65,—
 Płaszcz Melton kołn. opusum od 68,—
 Płaszcz Bincé kołnierz z liem od 75,—
 Dwa wielkie wykończone 336 płaszczy damskich

Płaszcze męskie

Ułster dobry flasz od 29,50
 Marengo elegancji od 43,50
 Ułstry wyk. modele od 65,—

BRACIA BŁOCH

Ostatnia nowość sezonu!

Ubrania męskie

Ubrania kamparnowe od 29,50
 Ubrania sport, z 2 par. spodni od 40,50
 Ubrania Double prima od 44,—
 Ubrania szewcowa ekstra od 55,—
 Ubrania wielofunkcyjne modele mlar. od 75,—
 Spodnie od 14,—
 Gofy, piękny krój od 1,50

Artykuły wełniane

Palowery od 2,50
 Socki od 0,35
 Pończochy od 1,65

Artykuły męskie

Koszule wieczorne
 Koszule wieczorne
 Koszule nocne
 Kapełuszki mod. fasony

Piękny - Dzwonki
 Szelki - Piękny
 Kołnierzyki - reżymy

BRACIA BŁOCH

TORUŃ, UL. SZEROKA 11, RÓG MOSTOWEJ - TEL. 12-76.

KREDYT 4. MIES. BEZ DOPŁATY NA ASYGNATY SPÓŁDZ. KREDYT KUP.

Na warty — tydzień — sankti i t. p. naliczanie do 20% rabatu.

BACZNOŚĆ!

Pokazowa oferta dodatkowa

W marcu 1937 „Słowo Pomorskie” donosiło: *Na I p. składzie urządzono salę pokazów. Jedną ze ścian zajmowała estetyczna scenka. Sala na długo przed rozpoczęciem zapełniła się publicznością. Rewię powtarzano kilkakrotnie aż do godz. 20. Co pokazała firma Bracia Błoch? Przede wszystkim rzeczy tanie i praktyczne, dostępne dla każdego: komplety, płaszcze spacerowe, sportowe i wieczorowe. (...) Blisko dwa tysiące ludzi przewinęło się przez magazyn. Cel naszym zdaniem został osiągnięty, gdyż każdy z łatwością mógł się przekonać, że skład polsko-chrześcijański dysponuje większym wyborem towarów, a co najmniej takim samym, jak niesłusznie reklamowane sklepy żydowskie.*

Przed Błochami tenisowe historie

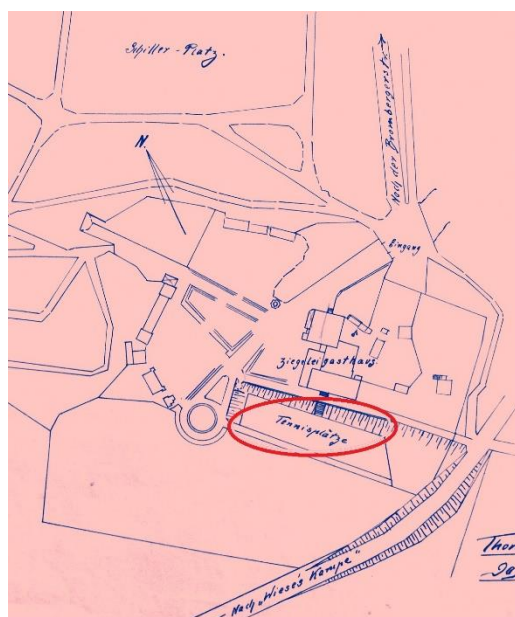

Historia tenisa ziemnego w Toruniu sięga czasów daleko przed Błochami – miłośnicy tego sportu u schyłku XIX w. założyli **Towarzystwo Tenisowe** (Allgemeiner Lawn-Tennis Verein), które zrzeszało około 60 osób, z siedzibą w restauracji **Elysium** (ul. Bydgoska 56). Rozgrywano tu regularne **turnieje**, o ich przebiegu i zwycięzcach pisała miejscowa prasa.

W specjalistyczne buty tenisisci zaopatrywali się zapewne w znanej firmie obuwniczej Conrad Tack (ul. Szeroka 17).

Kiedy już 2 korty przy Elysium przestały wystarczać, sportowcy wyszli z inicjatywą wybudowania nowych na placu Schillera, na skraju Parku Cegielnia: w planie był pawilon klubowy i 6 kortów – 3 dla Towarzystwa, 3 do dzierżawy przez inne kluby. **Powstały tylko 3 korty**, w innym miejscu – na południe od głównej sali restauracji-

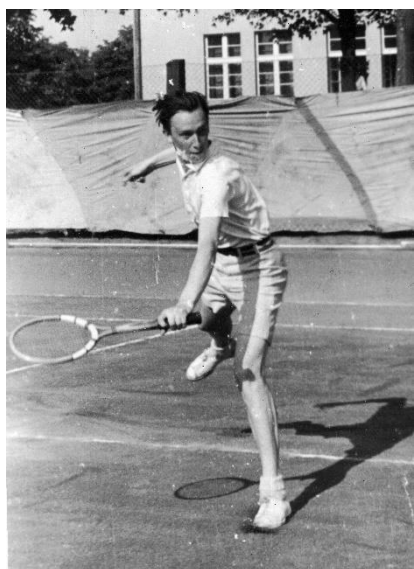
ogrodu Park Cegielnia. Wiosną 1914 roku Towarzystwo zaangażowało trenera na 3,5 tygodnia, jesienią przy Elysium miały być uruchomione **nowe korty** – prace przerwał wybuch wielkiej wojny.

Kort najbardziej znany

Kort najbardziej znany to plac na rogu ulic Mickiewicza i Moniuszki (d. Turnplatz), obok szkolnej hali gimnastycznej – należący do Gimnazjum Męskiego, później zarządzany przez TKS, Toruński Klub Lawn Tennisa. TKS ustawił tu

mały pawilon (6 x 4 m) jako **szatnię dla tenisistów** (1925), kilka lat później Klub Lawn Tennisa zabiegał o dobudowę szatni z altaną (1932), ale nie uzyskał zgody władz, gdyż *budynek zaprojektowano nie w charakterze istniejącego już domku rozbieralni.*

W roku 1931 w prasie zachwalano pokaz gry za pomocą specjalnych **piłek... typu „bumerang”** – prima aprilis! W latach 30. rozgrywano tu **tenisowe mistrzostwa Pomorza**, grał w Toruniu m.in. sławny **Bohdan Tomaszewski**. Torunianie określali to miejsce jako „obok Dyrekcji Lasów”, z racji nowo wzniesionego gmachu tuż obok. Wraz z popularyzacją tenisa ziemnego rosła w Polsce liczba miejsc do uprawiania tego sportu: w 1932 roku było ich 507, a w 1939 roku – już 1880.

Zimą na placu urządzano lodowisko: oświetlone, z bufetem, podium dla orkiestry. Mecze hokejowe rozgrywał tu TKS, w którym karierę rozpoczął **Józef Stogowski**, legendarny bramkarz hokejowy reprezentacji Polski, trzykrotny olimpijczyk, ale też **mistrz tenisa ziemnego** (7 tytułów mistrza Torunia). Tu odbyły się miejskie zawody łyżwiarskie o mistrzostwo Polski (1937), z udziałem m.in. Walerii Gęstwickiej (jej bracia to znani artyści Brunon i Feliks).

Miejskie plany sportowe

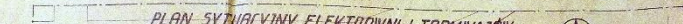
Jeden stadion w mieście to za mało! Samych drużyn piłki nożnej jest 9, nie licząc klubów innych dyscyplin, TKS ma 6 sekcji i kilkuset członków. *Nadmieniamy, że miasto Poznań ma 7 boisk sportowych, Ostrów 6, Grudziądz 3, Lwów, Kraków, Warszawa, Łódź, Wilno – po kilkanaście, na Górnym Śląsku każda prawie wieś ma swe boisko...* To argumenty TKS, który w 1926 roku wnioskował do Magistratu o teren na budowę parku sportowego. W planie były boiska do: **tenisa**, piłki nożnej, lekkiej atletyki, cyklistyki, sportów zimowych i innych gier na powietrzu. Wybór Kępy Bazarowej upadł, bo to teren zalewowy, władze wskazały tereny pierścienia pofortecznego wokół śródmieścia. Plany były niezwykle ambitne... **Park z boiskami dla gier ruchowych**, m.in. **tenisa**, koszykówki itp. (oprócz piłki nożnej), miał powstać między ulicami Chopina i Mickiewicza.

Tenis filmowo, jubileuszowo i zakładowo

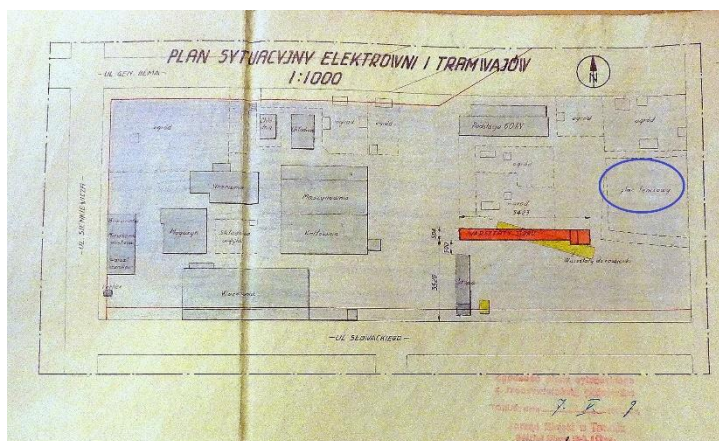
Modny **tenis** jest obecny w jedynym znanym dziś filmie fabularnym produkcji miejscowej pt. *Panienka z chmur*, Pomorskiej Wytwórni Filmowej Marwin-Film Bernarda Marwińskiego – na modłę amerykańskich sztuk sportowo-salonowych. Premiera, planowana równocześnie w Warszawie i Toruniu, ostatecznie odbyła się 5 grudnia 1929 roku w Toruniu w Palace. Film zakontraktowano do 58 kin kraju, także do Estonii, Łotwy, Finlandii.

W roku 700-lecia Torunia (1933) mieszkańcy świętowali przez kilka miesięcy, w przeróżny sposób, także na sportowo – wśród licznych imprez był m.in. **Ogólnopolski Turniej Tenisowy o Mistrzostwo Pomorza**, z udziałem Stogowskiego.

Lokalne **sekcje tenisowe** miały się dobrze, np. w Policyjnym Klubie Sportowym (od sezonu 1929/1930 jako Policyjny Klub Sportowo-Oświatowy), który dzierżawił nie tylko miejską halę gimnastyczną,

O tężyznę fizyczną dbała też... Miejska Elektrownia i Tramwaje – *kort tenisowy dla pracowników*, obok ogrodów, uwieczniono na planie sytuacyjnym zakładu z 1937 roku.

Tenisowe wojenne plany...

W wielkich niemieckich planach urbanistycznych Torunia znalazł się **centralny ośrodek sportu**, na południe od Kępy Wiesego. Miały powstać, oprócz **placu do tenisa**, stadion lekkoatletyczny, hala ćwiczeń na 12-15 tys. osób (także dla masowych imprez), otwarty basen 50 x 100 m, tor hippiczny, strzelnica, a także kawiarnia Sport-Café w miejscu dawnej miejskiej knajpy Wiese's Kämpe. Punkt centralny ośrodka stanowiła 90-metrowa wieża widokowa. Plan pozostał na papierze.

...i zaraz po 1945 roku

Być może w pamięci torunian pozostał **kort tenisowy** przy d. kasynie oficerskim (pruskiego) 61 pułku piechoty przy ul. Fredry 6/8, który to gmach po 1920 roku pełnił różne funkcje – od Szkoły Marynarki Wojennej po dom wojewody pomorskiego. Po 1945 roku wróciło tu wojsko, ale potem wprowadziły się organizacje studenckie nowo utworzonego uniwersytetu. Cukiernia Akademicka Bratniej Pomocy Studentów (1946) wraz z kortem tuż obok stały się centrum życia towarzyskiego młodych.

OPIS IL.

- 1 – Ulotka reklamowa, 1935 lub po 1935 r. WBK Książnica Kopernikańska
- 2 – *Z meczu tenisowego Legia – TKS*, zaznaczenie: Franciszek Błoch, pośrodku Józef Stogowski, za: Słowo Pomorskie, 4 VIII 1931.
- 3 – Reklama prasowa, 1929 r., za: Słowo Pomorskie, 3 V 1929.
- 4 – Reklama prasowa, 1937 r., za: Gazeta Gdańska, 23 I 1937.
- 5 – Anons prasowy dot. turnieju Towarzystwa Tenisowego, 1912 r., Die Presse, 4 VI 1912.
- 6 – Reklama prasowa składu obuwia Conrad Tack, za: Die Presse, 1911, 1912.
- 7 – Korty tenisowe koło restauracji Park Cegielnia, lata 10. XX w., za: Bartosz Drzewiecki, Katarzyna Pękacka-Falkowska, *Historia Parku Miejskiego w Toruniu (1817/1818-1939)*, Toruń 2012.
- 8 – Otwarcie kortów, 1929 r. Narodowe Archiwum Cyfrowe
- 9 – Tenisowe Mistrzostwa Pomorza, 1939 r., gra Bohdan Tomaszewski. Narodowe Archiwum Cyfrowe
- 10 – Plan Miejskiej Elektrowni i Tramwajów, 1937 r. Archiwum Państwowe w Toruniu

Więcej w publikacjach KK:

- *Toruń między wojnami 1920-1939. Opowieść o życiu miasta*, Łódź 2011
- *Bydgoskie Przedmieście. Toruńskie przedmieścia sprzed lat*, Łódź 2018